

UDK 631.164.23 (477)

Смолій Л.В., викладач Уманського державного аграрного університету

СУЧАСНІ УМОВИ ЗАЛУЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИХ РЕСУРСІВ В АГРАРНИЙ СЕКТОР УКРАЇНИ

Висвітлено умови інвестування та тенденції формування інвестиційного середовища в аграрному секторі України. Здійснено аналіз динаміки інвестиційної діяльності в галузі, окреслено роль податкової політики держави, запровадження бюджетного фінансування та програми пільгового кредитування у стимулюванні залучення інвестиційних ресурсів. Обґрунтовано необхідність спрямування державної інвестиційної політики на створення й ефективне управління механізмом інвестування в аграрній сфері.

Ключові слова: інвестиційні ресурси, інвестиційне середовище, аграрний сектор, кредитування, державна підтримка.

Keywords: investment resources, investment environment, agrarian sector, crediting, state support.

Аграрний сектор економіки на сьогодні є одним із найперспективніших напрямків інвестування, оскільки нарощування обсягів інвестицій в галузі є визначальним напрямом розв'язання продовольчої проблеми та засобом для подолання впливу негативних явищ світової фінансової кризи. Особливого значення це набуває нині, коли аграрне виробництво набуло статусу сектора, розвиток якого може стати однією з основних складових забезпечення зростання обсягів виробництва у суміжних галузях – машинобудівній, хімічній та харчовій промисловості. Проте умови функціонування аграрних підприємств, що склалися в Україні на даний час, характеризуються недостатнім обсягом інвестицій, наявністю розбіжностей між інвестиційними потребами та вкладеннями, обмеженими можливостями фінансування інвестицій з різних джерел, що впливає

на рівень інвестиційного забезпечення суб'єктів господарювання. Тому формування сприятливого середовища для стимулювання залучення інвестицій в аграрну сферу має забезпечити основу для сталого економічного розвитку галузі.

Проблема забезпечення аграрного сектора економіки інвестиційними ресурсами знайшла відображення в працях значної кількості науковців. Вагомий внесок в її опрацювання здійснено В. Г. Андрійчуком, П. Т. Саблуком, М. Ю. Коденською, М. І. Кісілем, П. . Гайдуцьким, І. І. Лукіновим та іншими. Зокрема, динаміка та закономірності розвитку вітчизняних та іноземних інвестицій в основний капітал підприємств АПК стали предметом дослідження Г.П. Лайка. Питання поліпшення інвестиційної діяльності сільськогосподарських підприємств шляхом удосконалення механізмів залучення фінансових ресурсів розглядалося О.М. Лабенком. Обґрунтування доцільності інвестування сільськогосподарського виробництва, визначення й аналіз форм інвестування здійснено в працях О.І. Гуторова. Вивченню чинників, які визначають інвестиційну привабливість аграрного сектору економіки, та шляхів її підвищення, присвячено праці С.О. Гуткевич.

Формування нових економічних умов господарювання та зміна статусу аграрної сфери на пріоритетний зумовлюють потребу у подальших дослідженнях механізму залучення інвестиційних ресурсів аграрними суб'єктами господарювання та шляхів створення сприятливого інвестиційного середовища.

Метою даної статті є оцінка сучасних умов здійснення інвестиційної діяльності в аграрному секторі економіки та визначення основних чинників, що впливають на залучення інвестиційних ресурсів у галузь.

Підвищення інвестиційної привабливості аграрного виробництва та збільшення надходження інвестицій стало однією з основних позитивних тенденцій за останній час. Нині в агропромисловому комплексі впроваджується близько 600 інвестиційних проектів на загальну суму 23 млрд. грн., переважна більшість із них – у тваринництві. Протягом двох останніх років сільськогосподарські товаровиробники придбали техніки й обладнання на суму понад 17 млрд. грн. (з них у 2008 році – на 10 млрд. грн.). Отже, відбувається

процес інвестиційного відродження аграрної галузі, що є однією з передумов її прискореного розвитку.

Динаміку обсягів інвестування в основний капітал сільського господарства за рахунок усіх джерел фінансування наведено в таблиці 1.

Аналіз інвестиційної ситуації свідчить, що спостерігаються високі темпи нарощування вкладень у сільське господарство – їх обсяги за 2004-2008 роки зросли більш як у п'ять разів і склали за цей період 41392,1 млн. грн., причому 40% з них було залучено протягом минулого року. Аграрна галузь України стає

1. Динаміка інвестицій в основний капітал сільського господарства

Показники	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Освоєно (використано) інвестицій всього, млн. грн.	2054,0	3277,6	4904,4	7190,1	9337,9	16682,1
у % до попереднього року	110,8	140,6	126,8	134,6	118,2	143,2
у % до загального обсягу інвестицій в економіку	4,0	4,3	5,3	5,7	5,0	7,1
Прямі іноземні інвестиції на початок року, млн. дол. США	108,6	199,7	216,8	303,0	408,0	552,7
у % до попереднього року	129,6	183,9	108,6	139,8	134,7	135,5
у % до загального обсягу інвестицій в економіку	2,0	3,0	2,6	1,9	1,9	3,4

більш привабливою і для іноземних інвесторів, серед яких можна виділити такі компанії, як «Агромаркет Юкей», «Укррос», «Кернел Трейд», «Ленд Вест Компані», «Украгроінвест», «Лендком Юкрейн», «Агрорегіон» та інші.

На середовище залучення інвестицій здійснюють вплив різноманітні чинники як об'єктивного, так і суб'єктивного характеру, серед яких слід виділити ступінь ризику в аграрній сфері та прибутковість сільськогосподарських підприємств (рис. 1).

Позитивна динаміка прибутковості підприємств аграрної сфери та покращення внаслідок цього їх інвестиційної привабливості сприяють збільшенню обсягів залучених інвестицій. Це дає можливість активізувати впровадження сучасних технологій, що сприяє раціональному використанню наявних ресурсів – землі, техніки, добрив, засобів захисту рослин, насіння тощо. Зростання рівня інвестиційного забезпечення сільськогосподарського виробництва дозволило, незважаючи на загострення негативних явищ, пов'язаних з фінансовою кризою у світовій економіці, забезпечити виробництво продукції в

Рис. 1. Показники прибутковості сільськогосподарських підприємств України

обсягах, що гарантують продовольчу безпеку держави та зміцнюють її позиції на світових ринках продовольства. Так, зовнішньоторговельне сальдо за підсумками 2008 року було позитивним і склало 4526,0 млн. дол. США, що майже вдвічі перевищує показник попереднього року, експорт аграрної продукції збільшився в 1,6 рази.

Важливим заходом, спрямованим на забезпечення сприятливого середовища для стимулювання потенційних інвесторів (як внутрішніх, так і зовнішніх), було впровадження бюджетної програми пільгового кредитування сільськогосподарських товаровиробників. За період дії програми середньорічні обсяги залучених в аграрний сектор кредитів зросли з 2 до 20 млрд. грн. (у 10

разів), при цьому обсяг пільгових кредитів збільшився з 800 млн. до 15 млрд. грн. (у 18 разів), а бюджетні видатки на компенсацію відсотків за кредитами – з 50 млн. грн. до 1 млрд. грн. [1]. Слід зауважити, що майже 50% залучених кредитів – це середньо- та довгострокові, тобто фактично вони є капітальними інвестиціями в сільське господарство. Дещо змінилася ситуація щодо часткової компенсації вартості кредитів в поточному році. З врахуванням очікуваного залучення кредитів потреба в компенсаційних коштах на 2009 рік складе понад 2,4 млрд. грн. Через труднощі з формуванням Державного бюджету в умовах фінансової кризи на 2009 рік для цих цілей передбачено лише 300 млн. грн., а враховуючи потребу погашення кредиторської заборгованості (194 млн. грн.), до розподілу залишиться 106 млн. грн. На високий ступінь ризику для потенційних інвесторів вказує також і те, що розмір часткової компенсації за відсотками по кредитах є непрогнозованим, оскільки прив'язується до облікової ставки Національного банку України, що діє на дату нарахування відсотків. Досвід кредитування АПК в зарубіжних країнах свідчить, що механізм дії їх пільгового кредитування передбачає у більшості випадків використання фіксованої пільгової кредитної ставки. Так, у Німеччині кредитування сільськогосподарських товаровиробників здійснюється у вигляді позичок, наданих за ставкою 1% річних, або шляхом зниження позичкового процента діючих кредитів на 4-7%. У США фінансування програми по зменшенню кредитних процентних ставок здійснюється із компенсацією 4% від ставки за отриманим кредитом, в Румунії – 70%. У Франції розмір пільгової кредитної ставки є фіксованим, але диференціюється залежно від виду кредиту [2]. Це дає змогу сільськогосподарським товаровиробникам отримати доступ до фінансових ресурсів зі значним зменшенням ступеня ризику та якнайвигідніше задовольнити свої інвестиційні потреби.

Важливим аспектом формування сприятливого середовища для притоку інвестицій в сільське господарство є ефективна бюджетна підтримка розвитку галузі. Дослідженням А.П. Гайдуцького [3] доведено, що запровадження бюджетного фінансування є стимулюючим важелем державної політики у сфері залучення іноземних інвестицій. З метою формування інвестиційно-інноваційної

моделі розвитку сільського господарства у 2007 році Постановою Кабінету Міністрів було затверджено Державну цільову програму розвитку українського села на період до 2015 року. Прогнозні обсяги фінансування за джерелами наведено на рисунку 2.

За даними, оприлюдненими Міністром аграрної політики України під час проведення 11 березня 2009 року парламентських слухань «Сучасний стан та перспективи розвитку сільського господарства і харчової промисловості України» [1], видатки Державного бюджету для аграрного сектору в 2008 році становили

Рис. 2. Прогнозні обсяги та джерела фінансування розвитку сільських територій, сільськогосподарського виробництва та аграрного ринку згідно Державної цільової програми розвитку українського села на період до 2015 року, млн. грн. [4]

16,3 млрд. грн. З цього ж джерела відомо, що, у зв'язку зі значним обсягом бюджетного дефіциту на 2009 рік, фінансування аграрної сфери передбачено в обсязі 8,8 млрд. грн., що складає лише 54% від показника минулого року. На підтримку розвитку підприємств агропромислового комплексу плануються видатки в розмірі 3,8 млрд. грн., що в 2,6 разу менше, ніж у 2008 році. За сімома важливими бюджетними програмами розвитку підприємств агропромислового комплексу, які діяли в попередньому році, взагалі не передбачено видатки, зокрема, на фінансування заходів по захисту, відтворенню та підвищенню родючості ґрунтів, на часткову компенсацію вартості сільськогосподарської техніки та інше. З іншого боку, передбачається виділення зі Стабілізаційного

фонду Державного бюджету 2,2 млрд. грн. на фінансування окремих інвестиційних проектів в агропромисловому комплексі.

Стимулюючим чинником активізації діяльності інвесторів в аграрному секторі є можливість прогнозування умов роботи в галузі хоча б на середньострокову перспективу, чому має сприяти поміркована податкова політика держави. Внесені в кінці 2008 року законодавчі зміни спрямовуються на недопущення погіршення існуючих умов оподаткування аграріїв та продовження дії податкових пільг. Зокрема, передбачається особливий порядок відшкодування ПДВ за фактично нульовою ставкою. З прийняттям Закону відновлюється дія пільг і для особистих селянських господарств.

Таким чином, останнім часом відбуваються деякі позитивні зрушення у напрямку створення сприятливого інвестиційного середовища, що стимулює процеси нагромадження інвестиційних ресурсів в аграрній сфері. Для закріплення і розвитку цих тенденцій необхідно спрямовувати державну інвестиційну політику на створення й ефективне управління механізмом залучення інвестиційних ресурсів. Основними завданнями повинні стати: підтримка прибутковості сільськогосподарських товаровиробників і стабільної економічної ситуації в галузі, здійснення ефективної державної бюджетної політики, стимулювання розширення позабюджетних джерел фінансування вкладень і залучення приватних (як вітчизняних, так і іноземних) інвестицій в АПК, забезпечення концентрації інвестиційних ресурсів на пріоритетних напрямках агропромислового виробництва, створення відповідної системи захисту прав інвесторів. Дотримання наведених принципів дасть можливість суб'єктам господарювання розширювати інвестиційні можливості для поновлення основного капіталу та його нарощування за рахунок як власних, так і залучених коштів, включаючи іноземний капітал.

Список використаної літератури

1. Слухання закінчилися. Чи розпочнуться справи? // Агропрофі. – 2009. – №9. – С. 1.

2. Гудзь О. Є. Державна програма фінансової підтримки підприємств АПК через механізм здешевлення кредитів / О. Є. Гудзь, А. В. Сомик // Економіка АПК. – 2008. – № 11. – С. 54 – 63.
3. Гайдуцький А. П. Підвищення інвестиційної привабливості аграрного сектору шляхом розширення бюджетної підтримки / А. П. Гайдуцький // Фінанси України. – 2005. – № 10. – С. 111 – 115.
4. Державна цільова програма розвитку українського села на період до 2015 року // Економіка АПК. – 2007. – №11. – С. 3 – 57.